

Pregledni znanstveni članek (1.02)
 BV 70 (2010) 1, 35-44
 UDK: 929Slomšek A.M.:929Stepišnik J.M.
 Prejeto: 03/10

Vinko Škafar **Slomšek in Stepišnik**

Povzetek: Zanimata nas odnos in primerjava med lavantinskima škofoma Antonom Martinom Slomškom (1800, 1846–1862) in Jakobom Maksimilijanom Stepišnikom (1815, 1862–1889). Slomšek je bil Stepišnikov spiritual in učitelj slovenščine v celovškem bogoslovju (1832–1836). Stepišnik si je leta 1838 kot dunajski študent izbral Slomška za novomašnega pridigarja, čeprav je bil Stepišnikov starejši brat tudi duhovnik. Leto dni je Stepišnik ostal škofijski tajnik tudi pod novim lavantinskim škofom Slomškom, ki je Stepišnika leta 1847, ko je bil star šele 32 let, imenoval za stolnega lavantinskega kanonika. Ob prenosu četrtega letnika teološkega študija iz Celovca v Št. Andraž je Slomšek Stepišnika imenoval za predavatelja in to je Stepišnik ostal do imenovanja za lavantinskega škofa dne 21. 12. 1862. Stepišnik je imel kot stolni dekan v Mariboru pogrebni govor ob Slomškovi smrti. Oba, Slomšek in Stepišnik, sta bila po starših Slovenca, čeprav se je Stepišnikova družina v Celju pomečila. Zato so bili mariborski Nemci navdušeni nad imenovanjem Stepišnika za lavantinskega škofa, vendar so vedeli, da je večina škofljanov, vernikov in duhovnikov, Slovencev. To dejstvo je Stepišnik tudi upošteval in pogumno nadaljeval Slomškovo postavitev pastoralne dejavnosti. Zelo je bil zavzet za dijaško in bogoslovno semenišče in za teološko učilišče. Omogočil je tudi naselitev frančiškanov v Mariboru, trapistov v Rajhenburgu (Brestanica) in šolskih sester v Mariboru, ki so močno vplivale na vzgojo dekliške mladine v Mariboru, v lavantinski škofiji in drugod.

Ključne besede: Jakob Maksimilijan Stepišnik, Anton Martin Slomšek, lavantinska škofa, podobnosti in razlike

Abstract: **Bishops Slomšek and Stepišnik**

The paper deals with the relation between and a comparison of the bishops of Lavant, Anton Martin Slomšek (1800, 1846–1862) and Jakob Maksimilijan Stepišnik (1815, 1862–1889). Slomšek was Stepišnik's spiritual director and Slovenian teacher in the Celovec (Klagenfurt) seminary (1832–1836). Stepišnik also chose Slomšek to preach at his first mass in 1838 although his elder brother was a priest as well. When Slomšek became the bishop of Lavant, Stepišnik stayed on as the bishop's secretary and was then, in 1847, at the early age of only 32 years, appointed a cathedral canon of Lavant. When Slomšek moved the fourth year of theological school from Celovec (Klagenfurt) to Št. Andraž (St. Andrä), he appointed Stepišnik a lecturer there, which he remained until he became the bishop of Lavant on 21 December 1862. As the dean of the cathedral church in Maribor, Stepišnik held the funeral speech at Slomšek's death. Both Slomšek and Stepišnik were born of Slovenian parents though Stepišnik's parents in Celje had germanized. Therefore the Germans of Maribor were quite happy about the appointment of Stepišnik as the bishop of Lavant though they knew that the majority of the faithful and of the pri-

ests were Slovenian. Stepišnik took this fact into account and courageously continued Slomšek's pastoral activities. He made every endeavour to support the minor seminary and the priestly seminary as well as the school of theology. He also made it possible for Franciscans to settle in Maribor, Trappists in Rajhenburg (Brestanica) and School Sisters in Maribor. Especially the latter strongly influenced the education of girls in Maribor, in the diocese of Lavant and elsewhere.

Key words: Jakob Maksimilijan Stepišnik, Anton Martin Slomšek, bishops of Lavant, similarities and differences

Primerjava med Antonom Martinom Slomškom (1800, 1846–1862) in Jakobom Maksimilijanom Stepišnikom (1815, 1862–1889) je seveda zanimiva in upravičena, saj je bil Stepišnik Slomškov naslednik na sedežu lavantinskih škofov. Oglejmo si nekatere konkretne podrobnosti odnosov med učiteljem Slomškom in učencem Stepišnikom.

1. Slomšek kot Stepišnikov spiritual, učitelj slovenščine in novomašni pridigar

Slomšek je leta 1829 postal duhovni voditelj v celovškem bogoslovnem semenišču; službo spirituala je opravljal do leta 1838, ko je postal nadžupnik v Vuzenici. Tako je bil ves čas Stepišnikovega teološkega študija v Celovcu (1832–1836) njegov spiritual. V pogrebem nagovoru je Stepišnik o Slomšku kot spiritualu povedal: »Njih višji pastir, ki so imeli veliko zaupanje do njih, so jih leta 1829 poklicali na velikomožno službo spiritualovo v zedinjenem kerškem in lavantinskem semenišču v Celovcu, in to službo so celih devet let opravljali v popolnoma zadovoljnost svojih višjih in v stanovitni blagor bogoslovcev pod njih vodstva.« (Stepišnik 1862, 230) Slomšek je kot spiritual v Celovcu ob zavzetem duhovnem oblikovanju bogoslovcev zbiral ob sebi bogoslovce pevce in jih uvajal v ljudsko in predvsem cerkveno pesem, ki naj bi jo kot prihodnji duhovniki gojili med svojimi verniki. Že kot bogoslovec je poučeval svoje kolege bogoslovce slovenščino in kot spiritual je ponovno za slovenske bogoslovce uvedel poučevanje slovenskega jezika in nagovore v slovenščini. Po dvakrat na teden je zbiral okrog sebe svoje prostovoljne učence (Medved 1900, 37). »Vsi slovenski bogoslovci so z velikim veseljem sledili njegovim predavanjem, pa tudi nemški so se začeli pečati s slovenščino.« (38)

Lavantinski škof Ignac Franc Zimmerman je po končanem bogoslovju Stepišnika, ki je bil star komaj 21 let, poslal študirat v Zavod sv. Avguština (Avguštinej) na Dunaju. Samo ugibamo lahko, ali je tudi Slomšek vplival na to, da ga je škof Zimmerman poslal v Avguštinej, skoraj zanesljivo pa lahko rečemo, da je po odhodu iz Celovca Stepišnik ohranjal stike s svojim celovškim spiritualom Antonom Slomškom. Ko je namreč lavantinski škof Zimmerman komaj 23-letnega Stepišnika dne 2. avgusta 1938 posvetil v Št. Andražu za duhovnika, si je novomašnik Stepišnik kot dunajski študent izbral za novomašnega pridigarja Slomška, svojega nekdanja celovškega spirituala in učitelja slovenščine.

Stepišnikova izbira Slomška za novomašnega pridigarja priča o Stepišnikovem spoštovanju do Slomška, toliko bolj, če vemo, da je bil Stepišnikov starejši brat Jurij posvečen za duhovnika leta 1831 in bi bil lahko pridigar. Stepišnik je imel novo mašo dne 19. avgusta 1838 v celjski podružnični cerkvi sv. Jožefa nad Celjem. Slomšek je to novomašno pridigo objavil v liturgično-pastoralnem priročniku *Mnemosynon slavicum*

leta 1840, ko je bil že nadžupnik v Vuzenici. V tej pridigi Slomšek med drugim pravi: »Dobri Bog ti je dal lepe lastnosti, dobro glavo in žlahtno srce, kar ti je na svetu ponujalo dobre službe. Toda vse prigovarjanje in kačje besede posvetnih ljudi te niso mogle ločiti od svetega stanu, v katerega te je poklical neskončno usmiljeni Gospod. Oh, naj ti ne bo žal; izbral si najboljše in to ti ne bo odvzeto. Samo dve prošnji imam in mislim, da jih ne boš zavrgel, ker sem te vselej ljubil in si me ti tudi imel rad. Prva prošnja: Brez vsega strahu stoj v sveti službi in se nikoli ne boj sovražnikov svete vere. Sveti ljudem s svetimi nauki, kakor sveti luč v temni noči, čeprav so ljudem zveličavne resnice zoprne. Za resnico in pravico imajo bolne oči, zato jih boli svetloba naukov. Oznanjuj resnico in pravico dobrim in slabim, učenim in nevednim, bogatim in ubožcem in ne zmeni se za sovražne ljudi. ... Moja druga prošnja je: zvesto se drži Jezusa in njegove svete katoliške Cerkve. On je tebi vinska trta, ti si njegova žlahtna mladika. Prinesel boš veliko sadu v svojem lepem stanu, če boš živel v Jezusu. Brez njega ničesar ne zmoremo.« (Slomšek 1840, 153; 2000, 62–63)

2. Stepišnik kot Slomškov sodelavec ves čas Slomškovega škofovanja

Stepišnik je po doktoratu na Dunaju (1839) leto dni kaplanoval v Novi Cerkvi pri Vojniku, kjer je dobrih deset let prej, v letih 1827–1829, kaplanoval Slomšek. Nato si ga je leta 1840 lavantinski škof Zimmermann (1824–1843) vzel za škofijskega tajnika. Stepišnik je tajniško službo opravljal sedem let, tri leta pod Zimmermannom, tri leta pod škofom Francem Ksaverjem Kutnarjem (1843–1846) in leto dni pod škofom Antonom Martinom Slomškom, ki ga je leta 1847, ko je bil star komaj 32 let, imenoval za stolnega kanonika lavantinskega kapitlja. Tako je bil Stepišnik najožji Slomškov sodelavec ves čas njegovega škofovanja.

Ob prenosu četrtega letnika teološkega študija iz Celovca v Št. Andraž leta 1850 je Slomšek zaupal poučevanje pastoralne teologije na Škofijiškem teološkem inštitutu v Št. Andražu Stepišniku, ki jo je predaval samo leto dni, pozneje je pastoralno teologijo predaval Henrik Hermann, Stepišnik pa je od leta 1851 dalje predaval cerkveno zgodovino in cerkveno pravo in je to nadaljeval tudi na bogoslovnem učilišču v Mariboru po prenosu škofijskega sedeža iz Št. Andraža v Maribor, dokler ni postal škof.

Slomšek je leta 1854 zaupal kanoniku Stepišniku celo pregled slovenskega prevoda iz nemškega izvirnika A. Stolza *Oče naš in deset božjih zapovedi*, ki ga je prevedel Anton Oliban (1824–1860), takratni kaplan v Šmartnem pri Slovenj Gradcu.

Po smrti stolnega dekana Gašparja Albrechta leta 1861 je Slomšek Stepišnika imenoval za stolnega dekana (Kramberger 1993, 153); to je ostal do Slomškove smrti oziroma svojega imenovanja za lavantinskega škofa dne 21. 12. 1862.

3. Stepišnikov pogrebni govor ob Slomškovi smrti

Stolni prošt Mihael Pikel je Slomškov pogreb v svojem dnevniku opisal takole: »27. September (1862, op. v. Š.). Danes smo rajnega škofa Antona Martina pokopali. Ob 9. je bilo njih truplo v cerkev prinešeno; tamkaj so bile najpoprej mrtvaške molitve,

potem pogrebni govor po preč. g. stolnem dekanu dr. Stepišniku; mrtvaško mešo so peli sekovski knez in škof Otokar; razun njih so pravne molitve še odpevali domači stolni dekan Stepišnik, graški stolni dekan Büchinger, prošt Pihler iz Celovca in opat Vodušek iz Celja. Ob 12. je bil sprevod, katerega so spremljali razen imenovanih še knez in škof krški dr. Wiery, knez in škof ljubljanski dr. Vidmer, trije korarji iz Gradca in nad 200 mašnikov. Bog daj rajnemu nebesa, nam ubogim sirotam pa tolažbo in skoraj zopet višega pastirja, kateri bo vodstvo škofije v duhu rajnega pogumno in krepko nadaljeval.« (Pikl 1869, 176)

Franc Kosar, najtesnejši Slomškov prijatelj in spiritual v bogoslovnem semenišču, je že leta 1863 objavil Slomškov nemški življenjepis v knjigi (Kosar 1863a) in slovenskega v *Drobtinica* (Kosar 1863), kjer omenja, da so »mrtvaško govorico govorili stolni dekan, naš sedanji milostljivi knez in škof Jakob Maksimilijan« (221).

Med drugim se je Stepišnik s hvaležnostjo spomnil Slomška kot svojega novomašnega pridigarja in dejal: »Ko sim Gospodu Bogu slovesno daroval svojo prvo sv. mašo, so mi imeli visoki ranjki novomašno pridigo; povračujem jim zdaj tukaj z mrtvaškim govorom.« (Stepišnik 1862, 229) V pogrebnem govoru je najprej opisal Slomškovo življenjsko pot otroka, dijaka, študenta, kaplana, nadžupnika, dekana in kanonika in nato poudaril tisto, kar je kot škof bil in naredil. »Z odkritoserčnim veseljem je škofija Lavantinska pozdravila novoizvoljenega kneza škofa; sej je bil izmed njunih sinov; privcvel iz sredi nje; dobro znan z njenimi potrebami, prime še v polni moški čverstosti pastirsko palico, da ji bode ves čisto to, kar je imel biti – in bil je tudi zares! S čim? Bil je s tistimi lastnostmi, ki so ga lepotičile, ki mu jih nihče ne more utajiti – kakršne so: naj zvestejši vdanost do katoliške Cerkve, naj priserčniši pobožnost in bogoljubnost. Cerkev mu je bila vse; njen je bil ves in v vsem, kar je mislil, čutil, delal in imel.« (230) Posebej je poudaril Slomškovo ljubezen do molitve in nadaljeval: »Torej so pospeševali, kjer so mogli, pobožnosti v poživljanje goreče molitve in bogoljubnosti, ravno ker so sami molitev ljubili. Med drugim so ustanovili veliko po več škofijah razširjeno bratovščino ss. Cirila in Metoda, da bi se sprosil poedinjenje razkolniških Slovanov in Grekov z rimsko materjo Cerkvijo.« (230) Kot drugo Slomškovo krepko je Stepišnik omenil njegovo neutrudno delavnost: »Nikoli nihče jih ni brez dela našel. ... Nobena duhovnija jim ni bila preveč v gorah ali pa predaleč na samem.« (230) Nato je Stepišnik spregovoril o Slomškovi darežljivosti na splošno, predvsem pa o njegovem prispevku pri ustanavljanju ljudskih šol in o pisanju: »Kakor pisatelj za mladost in za ljudstvo so si visoki vikši pastir pridobili ime, ki je bilo deleč čez meje njih škofije znano, in jim je za prihodnje čase stanovitno mesto pripravilo med duhovnimi dobrotniki svojega ljudstva in svoje dežele.« (230) In na koncu je podčrtal Slomškovo skrb za prihodnje duhovnike: »Težko, silo težko so visoki pokojni vikši pastir v začetku pogrešali svojega lastnega semeniša, ker so pač naj bolje spoznali, da duhovstvo, izrejeno – bi djal – v sredi svojega ljudstva, za katerega mu je enkrat delati, in pred očmi svojega škofa, bode naj zanesljivše svoj poklic spoznalo in spoštovalo. Po nar večem, vmes osebnem prizadevanji in darežljivosti so visoki pokojni vidili svojo dolgoletno željo spolnjeno.« (231) V sklepu nagovora je Stepišnik pogrebcem omenil še Slomškovo selitev škofijskega sedeža iz Št. Andraža v Maribor.

4. Stepišnik nadaljuje zastavljene načrte svojega predhodnika

Že prej, predvsem pa po Slomškovi smrti je zavel nov veter protiverskega in protislovenskega liberalizma, ki je bil enako ali še bolj nevaren od jožefinizma. V Stepišnikovi dobi so na zakonodajnem področju besneli hudi boji z avstrijskim svobodomiselnostvom (Jeraj 1935, 261). Stepišnikovo imenovanje za Slomškovega naslednika je izposlovala avstrijska vlada, ker je bil Stepišnik naklonjen Nemcem. »V čast mu (Stepišniku, op. V. Š.) je šteti, da je znal in hotel Slomškovo začeto delo nadaljevati in dopolniti. Stepišnikovo škofovanje pada v težko dobo, ko je nemški liberalizem hotel v drugi obliki uveljaviti v cerkvenih rečeh vsemogočni državni absolutizem. Pored narodnostnih bojev slede drug za drugim važni ukrepi, ki posegajo globoko v versko-moralno življenje ljudstva: ločitev šole od Cerkve, odprava konkordata, ženitveni in drugi cerkvenopolitični zakoni.« (Kovačič 1928, 400) Med nemškimi verniki se je razširilo »pročrinsko gibanje«, bilo je čutiti tiho agitiranje, da bi Nemci postali luterani. To se je dogajalo predvsem med prvim vatikanskim cerkvenim zborom, posebno ob razglasitvi papeževega primata. Nemški liberalizem je triumfiral do leta 1890, ko je z novim krščanskosocialnim gibanjem (pri Nemcih Ketteler, Lueger, pri nas Krek) upadel protiverski liberalizem.

Stepišnik je imel ob odlični Slomškovi dediščini (verska prenova ljudstva, premestitev škofijskega sedeža v Maribor, ljudski misijoni, prebujena slovenska narodna zavest) močnega ideološkega, protislovenskega in liberalnega sovražnika, ob katerem se je bilo težko znajti. Mestno mariborsko, celjsko in ptujsko prebivalstvo je bilo večinoma nemško, čeprav je bilo v škofiji nad 90 odstotkov Slovencev. Nemci so želeli, da bi novi škof zavrnil ali vsaj oslabil prenovo ljudstva na narodni, na moralni in na intelektualni ravni. Stepišnik kot lavantinski škof, ki je bil resda bolj nemško kakor slovensko usmerjen, ni mogel sprejeti nemškega protiverskega in protislovenskega liberalizma. »Bil je prenežne narave, da bi mogel brutalno nastopati proti Slovincem, katerih težnje so bile takrat zelo skromne. Stepišnika so tudi pretesne vezi vezale s Slomškom, da bi mogel zatrei njegovo tradicijo. Slomšek je bil v bogoslovju njegov špiritual, pridigar pri novi maši, Slomšek ga je napravil za kanonika in stolnega dekana.« (398)

4.1 Praznovanje tisočletnice sv. Cirila in Metoda

Stepišnik je želel biti predvsem pastir vseh svojih škofljanov. Že prvo leto svojega škofovanja je imel priložnost pokazati, da ni sovražnik Slovencev, kakor so želeli in pričakovali nemški liberalni krogi. Leta 1863 so slovanski narodi praznovali tisočletnico prihoda slovanskih blagovestnikov sv. Cirila in Metoda v Panonijo in na Moravsko. Stepišnik je škofijsko praznovanje podprl, saj je v uradnem listu lavantinske škofije dne 4. marca 1863 objavil določilo, naj se v vsej škofiji praznuje tisočletnica v zahvalo Bogu za dar in ohranitev svete vere, ki sta jo pred tisoč leti oznanjala sveta brata. Uvodoma je poudaril, da sta sveta brata Ciril in Metod s svojimi nogami posvetila tudi ozemlje lavantinske škofije. Nato je podrobno določil, kako naj se praznuje tisočletnica po vsej škofiji od 5. do 12. julija 1863 (Kovačič 1928, 399–400).

Dr. Lovro Vogrin, kanonik in profesor pastoralne teologije, je ob tej priložnosti pripravil posebno brošurico *Tisučletno obhajilo v čast sv. Cirilu in Metodu* (1863, dve izdaji), ki vsebuje poleg življenjepisov sv. Cirila in Metoda tudi molitev za nekatoliške kristjane, pesem na čast sv. Cirilu in Metodu, obenem pa vabi katoliške vernike, da bi

se pridružili bratovščini sv. Cirila in Metoda. Dopisnik *Novic* sporoča dne 6. avgusta 1863 iz Maribora: »Ne bomo trdili preveč, ako rečemo, da tu je slovenski narod praznoval god svojega vzkrstnotja.« (Dopisi 1863, 258) Govornik se je na glavni slovesnosti, na kateri je bilo nad šest tisoč ljudi, med drugim vprašal: »Kaj imamo storiti, da smo vredni nasledovalci ss. Blagovestnikov?« Govor je sklenil s tem, da je pokazal na »najsvetlejšega nasledovalca ss. Blagovestnikov, kateri je vse žive dni vès slovenski narod v srcu nosil, in ktereга se bode tudi slovenski narod hvaležno spominjal, dokler bode Slovenca kaj – na Slomškega« (258).

Stepišnik, ki je že v Slomškovem pogrebem govoru poudaril molitveno bratovščino sv. Cirila in Metoda, je s svojimi sodelavci prispeval k temu, da je bratovščina ob tisočletnici prihoda slovanskih blagovestnikov dobila nov zagon (Kramberger 1993, 171–174). Do Slomškove smrti je bilo članov molitvene bratovščine sv. Cirila in Metoda okrog petintrideset tisoč, ob proslavi tisočletnice prihoda bratov sv. Cirila in Metoda, leta 1863, pa je število članov bratovščine poraslo na petinsedemdeset tisoč članov. Ko pa so leta 1885 obhajali tisočletnico Metodove smrti, je članstvo že doseglo številko sto petdeset tisoč (Škafar 1991, 26–27; Kosmač 1991, 9; 23).

4.2 Stepišnikov prispevek k dokončni ureditvi dijaškega semenišča

Na Slomškovo pobudo je bilo leta 1851 v Celju ustanovljeno dijaško podporno društvo, ki je želelo materialno podpirati gimnazijce, od katerih bi se nekateri morda odločili za duhovniški poklic. Slomšek se je zavedal, da se dobri duhovniki ne rodijo, marveč jih je treba vzgojiti. V šolskem letu 1855/1856 je dotedanji »deški inštitut« dobil ime »Maksimilijanišče« (*Maximilianum*), čeprav kot dijaško semenišče še ni bilo potrjeno od države. S prenosom škofijskega sedeža v Maribor je nastal nov problem za gimnazijce z območja dotedanje sekovske škofije, saj je tudi Maribor potreboval škofijsko dijaško semenišče. Kakor so celjski zavod imenovali po sv. Maksimilijanu, tako so novoustanovljeni zavod v Mariboru poimenovali po ptujskem mučencu in škofu sv. Viktorinu kot Viktorinišče (*Victorinum*). Zaradi težav z državo je že Slomšek leta 1861 začel ustanavljati pravo malo semenišče z imenom »Maximilianum-Victorinum«, dokončno pa se je to uresničilo šele pod Stepišnikom. Leta 1864 je Stepišnik Viktorinišče preselil v Celje in ga združil z Maksimilijaniščem. Pravno je bilo resda vse urejeno že leta 1865, žal pa so v Celju nastale težave in je zato Stepišnik odločil, da bo zgradil novo dijaško semenišče v Mariboru za vso škofijo. Mariborsko dijaško semenišče je bilo dokončano in odprto leta 1878, čeprav so kmalu začutili, da je pretesno. Zato je sam Stepišnik pred smrtjo postavil prav dijaško semenišče za svojega dediča. Tako so mogli s Stepišnikovo dediščino zavod leta 1893 toliko povečati, da je lahko oskrboval do sto dijakov, in brezhibno je deloval do začetka druge svetovne vojne. Prav Stepišnik ima za to največje zasluge (Kovačič 1928, 373–375; 405–407; Kramberger 1993, 140).

4.3 Slovenski učbenik pastoralne teologije na bogoslovnem učilišču v Mariboru

Že ob Slomškovi smrti je Stepišnik v pogrebem govoru poudaril pomembnost škofijskega teološkega učilišča v vsaki škofiji. Kot lavantinski škof in dotedanji profesor je z vsemi sredstvi podpiral bogoslovno semenišče in teološko učilišče v Mariboru (Kovačič 1928, 386–389). Zaradi bogoslovcev, ki so bili Slovenci, se je zavzemal za poučevanje pastoralne teologije, katehetike in homiletike v slovenskem jeziku.

Kanonika dr. Lovra Vogrina, ki je napisal pastoralno teologijo Pastirno v slovenščini – bila je večkrat litografirana –, je Stepišnik imenoval za prošta lavantinskega kapitlja in s tem pokazal, da spoštuje avtorja pastoralnega priročnika v slovenščini. V Nadškofijskem arhivu v Mariboru je izvod slovenske Vogrinove litografirane Pastirne, ki se je ohranil prav v Stepišnikovi zapuščini, iz tega pa lahko sklepamo, da ga je uporabljal tudi Stepišnik (Škafar 1991a, 167). Prošt Vogrin je nadomeščal Stepišnika, ko je bil ta na zasedanju prvega vatikanskega cerkvenega zbora (Kovačič 1928, 407), to pomeni, da ga je Stepišnik cenil.

4.4 Stepišnik in nove redovne skupnosti v škofiji

Po zgledu Slomška, ki je pripeljal lazariste v Celje, se je tudi Stepišnik zavedal pastoralne in duhovne koristnosti redovnikov v škofiji. Ob Stepišnikovem prevzemu škofije so bili v Celju kapucini in lazaristi, v Nazarjah in pri Sveti Trojici v Slovenskih goricah frančiškani, na Ptuj in v okolici pa minoriti. Stepišnik je nadaljeval Slomškovo zamisel, da bi v škofijo povabil še druge redovnike in redovnice.

Pred smrtjo, dne 15. maja 1862, se je škof Slomšek obrnil na frančiškanski provincialat sv. Leopolda v Kalternu na Tirolskem s prošnjo, da bi frančiškani prevzeli nekdanji kapucinski samostan in upravo slovenske župnije sv. Marije v Mariboru. Dve leti pozneje, 30. aprila 1864, je samostan skupaj s cerkvijo in župnijo Jakob Stepišnik izročil frančiškanski štajersko-tirolski provinci (Vostner 1964, 13–16).

Leta 1880 so bili v Franciji ukinjeni trapistovski samostani, zato so menihi iskali novo začasno prebivališče. Lavantinski škof Stepišnik je podpiral njihovo naselitev v svoji škofiji. Zato je bil vesel, da so že dne 21. aprila 1881 prišli prvi redovniki iz Francije v Rajhenburg, kjer so se naselili v starodavni graščini na hribu ob Savi. Ob desetletnici obstoja, 1. 9. 1891, že pod škofom Napotnikom, je postala rajhenburška trapistovska skupnost samostojna opatija (Kovačič 1928, 403–404).

Leta 1841 so se pod sekovskim škofom Romanom Sebastijanom Zängerlejem naselile v Mariboru sestre usmiljenke, ki so prevzele strežbo v javni bolnici. Te sestre so pod škofom Stepišnikom leta 1875 začele oskrbovati bolnike v celjski, v ptujski in v brežiški bolnišnici (349; 403).

Slomšek si je zelo prizadeval, da bi v Maribor pripeljal redovnice, ki bi vzgajale zapuščeno žensko mladino. Ko je bil v maju 1862 v Rimu, je papežu poročal o ustanovitvi Društva katoliških gospa, ki jim je papež podelil poseben blagoslov. Slomška je smrt prehitela in je zato Društvo katoliških gospa sklenilo leta 1863 povabiti v Maribor šolske sestre iz Algersdorfa pri Gradcu. V tem jih je podprl Franc Kosar, ki jih je zastopal na škofiji. Tako so dne 15. oktobra 1864 prve tri sestre prišle v Maribor. V začetku šolskega leta 1865/1866 so začele poučevati prvi razred ljudske šole. Leta 1875 je šola dobila pravico javnosti. Že leta 1869 so se mariborske sestre ločile od graških, mariborski samostan pa je postal materna hiša mariborskih šolskih sester za nove podružnice. Leta 1878 so mariborske šolske sestre prišle v Celje, kjer se je občina potegovala za zasebno deklinško šolo, ki naj bi jo po mariborskem zgledu vodile šolske sestre. Škof Stepišnik je – čeprav je vedel, da je to slovenska šola – celjski zavod šolskih sester velikodušno tudi finančno podprl. Leta 1886 so si mariborske šolske sestre zgradile samostansko cerkev Brezmadežne, ki jo je dne 8. septembra 1886 posvetil škof Stepišnik. Leta 1888 so šolske sestre v Mariboru ustanovile žensko učiteljišče, ki je delovalo do začetka druge svetovne vojne (Kovačič 1928, 400–402; Kodrič-Palac 1986; Kramberger 1993, 163–168).

Iz tega je razvidno, da je Stepišnik nadaljeval Slomškovo delo in uresničil številne pobude svojega predhodnika.

5. Podobnost in razlike med Slomškom in Stepišnikom

Oba, Slomšek in Stepišnik, sta bila po starših Slovenca. Za Slomška ni o tem nobenega dvoma, za Stepišnika pa je prav tako dokazano, da je bil Stepišnikov oče Jurij slovenski tesarski mojster iz Trnovelj pri Vojniku, mama pa Marija, rojena Plešnik, iz Letuša pri Braslovčah. Slomškova družina sploh ni imela pravih možnosti, da bi se ponemčila, drugače pa je bilo s Stepišnikovo predmestno celjsko družino. Oče Jurij je kot tesarski mojster zagotovo delal tudi za celjske Nemce, ki so bili premožnejši, in se jim je tako približal. Jakob Richter, škofijski arhivar v Mariboru, je zato zapisal v *Slovenski biografski leksikon*, da se je družina (tudi otroci, starejša sinova duhovnika Jurij in Jakob in mlajši Maks, poznejši celjski župan in ustanovitelj mestne hranilnice) v mestnem okolju ponemčila. Jakob je obiskoval v Celju (1825–30), v Celovcu (1930–31) in v Gradcu (1931–32) nemško gimnazijo, ki ga je kot zelo nadarjenega učenca usposobila za nemško pisanje. Predavanja na teološki šoli v Celovcu (1832–36) in na Dunaju v Avguštineju (1836–38) so bila v latinščini in pastoralna teologija v nemščini. Zato se je slovenščino, razen s Slomškom v Celovcu, moral učiti sam in je razumljivo, da so njegove monografije in razprave večinoma napisane v nemščini. Nekaj malega je objavil v *Slovenskem gospodarju* (1888, št. 3), v *koledarju Mohorjeve družbe* (1888) in v *Drobtinica* (1849). Leta 1869 je objavil v *Drobtinica* Kerščanski zakon po nauku katoliške cerkve, tisto namreč, kar je napisal in razposlal duhovnikom v nemščini. V *Drobtinica* pa je omenjeno, da je izšel slovenski prevod s Stepišnikovim dovoljenjem, to pomeni, da besedila ni sam prevedel (Stepišnik 1869, 3–32). Zaradi poštenosti moramo dodati, da je tudi Slomšek napisal številne nagovore v nemščini in so nekatere od njih šele po njegovi smrti prevedli v slovenščino, drugi pa so bili napisani in povedani v slovenščini. Stepišnikov pogrebni govor je izšel v slovenščini v *Zgodnji danici* (Stepišnik 1862, 229–231). Razume se, da Stepišnik, ki se ni dobro izpopolnil v slovenščini, ni mogel, tudi če bi bil želel, v *Drobtinica* objavljati toliko kakor Slomšek.

Slomšek je imel višjo izobrazbo, ki jo je dosegel na teološkem učilišču v Celovcu, Stepišnik pa je imel tudi podiplomsko teološko izobrazbo, ki si jo je pridobil na Dunaju, kjer je leta 1839 promoviral za doktorja teologije. Oba sta bila zelo delavna; Slomšek predvsem praktični dušni pastir, saj je vse, kar je napisal, nastalo iz želje, da bi svoje škofljane, duhovnike in vernike, ogrel za Kristusa in za njegovo Cerkev; Stepišnik pa je imel – najbrž tudi zaradi dunajskega študija – ob pastoralnih besedilih tudi znanstvene ambicije in zanimala so ga znanstvena besedila. Zato se je oglašal v znanstvenih revijah in pisal strogo znanstvene razprave (Richter 1971, 470–480).

Slomšek je že bil škof v času prebujanja narodne zavesti leta 1848, Stepišnik pa je prevzel škofovanje, ko je nasilna germanizacija zajela slovenske dežele, predvsem Štajersko.

Stepišnik ni mogel zatajiti Slomškovih dediščin, saj so ga s Slomškom vezale tesne vezi: Slomšek je bil njegov spiritual in novomašni pridigar, Stepišnik je bil nekaj časa Slomškov tajnik v št. Andražu in že leta 1847 stolni kanonik, od leta 1850 dalje bogoslovni profesor in od leta 1861 dalje v Mariboru stolni dekan. Ves čas Stepišnikovega škofovanja so na mariborskem učilišču predavali pastoralno teologijo v slovenščini

(najprej po rokopisni Vogrinovi *Pastirni*, od leta 1885 dalje pa po ljubljanski Zupančičevi *Pastoralni teologiji*).

Slomšek je bil soustanovitelj *Mohorjeve družbe* in *Drobtinic* (Kramberger 1993, 180), v katerih Stepišnik resda ni veliko sodeloval, čeprav je objavil nekaj člankov. Ob petindvajsetletnici Stepišnikovega škofovskega posvečenja leta 1888 je uvodničar v *Slovenskem gospodarju* priznal Stepišnikove zasluge in povedal, da je začel mariborski tednik izhajati med Stepišnikovim škofovanjem: »In prav Oni so tudi bili, ki so l. 1873 probudili ustanovitev kat. Tiskovnega društva in *Slovenskemu Gospodarju*, kot katoliškemu glasilu vernih Štajerskih Slovencev, položili temeljni kamen z darom 400 gld.« (Imenitni 1888, 18) Čeprav vsaka primerjava šepa, kljub temu lahko rečemo: kakor je Slomšek sodeloval pri ustanavljanju Mohorjeve družbe in *Drobtinic*, tako je Stepišnik kot lavantinski škof v Mariboru podprl ustanovitev Katoliškega tiskovnega društva in *Slovenskega gospodarja*. To je bilo v času nasilne germanizacije za škofa Stepišnika v Mariboru pogumno dejanje.

Tudi glede slovanskih blagovestnikov sv. Cirila in Metoda je možna primerjava, ali natančneje: pogled na razvoj bratovščine sv. Cirila in Metoda. Leta 1851 jo je ustanovil Slomšek (Kramberger 1993, 171–174), pod Stepišnikom pa se je zelo okrepila in število članov se je izjemno povečalo.

Slomšek se je trudil, da bi dobil v škofijo redovnice, ki bi pomagale pri vzgoji deklet, kakor mu je svetoval papež Pij IX. Žal je prehitro umrl. Kar zaradi prezgodnje smrti ni uspelo Slomšku, je izpeljal Stepišnik. Enako je Stepišnik uredil dijaško semenišče, ki je bilo tako pri srcu škofu Slomšku (140).

V Stepišnikovem času – leta 1865 – je bil ustanovljen odbor za Slomškov spomenik. Denarja se je nabralo toliko, da so lahko postavili tri spomenike: prvega preprostega (175; 180) s slovenskim napisom na Slomškovi rojstni hiši na Slomu; drugega s slovenskim napisom v župnijski cerkvi na Ponikvi in tretjega dne 24. junija 1878 v mariborski stolnici s slovenskim, latinskim in nemškim napisom (Medved 1900, 187; 189). V stolnici je imel glavni govor kanonik Franc Kosar (Kramberger 1993, 124), slovesno mašo pa je vodil stolni prošt Fr. Zorčič (Medved 1900, 187–190).

Na drugi strani je bil Slomšek edini škof v vsej monarhiji, ki od cesarja ni bil odlikovan, Stepišnik pa je bil na Dunaju dobro zapisan in je bil tudi odlikovan.

Slomšek je zelo cenil in vrednotil papeževu vrhovno avtoriteto v Cerkvi, čeprav ga ni imenoval za škofa papež, temveč salzburški nadškof, ki je po takratni navadi imel to pravico. Iz Slomškovih pastoralnih pisem jasno izhaja, da bi zaradi tega odnosa na prvem vatikanskem koncilu (1870), če bi še živel, zagotovo glasoval za razglasitev dogme o papeški nezmotljivosti. Stepišnik pa je o dogmi o papeški nezmotljivosti razmišljal drugače.

Po značaju sta bila različna: Slomšek kolerik, ki je vztrajal pri tistem, kar je spoznal, da je boljše, in se ni spraševal, kakšne bodo posledice. Ves je živel za Kristusa, za Cerkev in za človeka, posebno mu je bil pri srcu slovenski mali človek, ki ga je hotel izobraziti, saj je v njem odkril velike potenciale. Stepišnik se je že doma v Celju zblížal z meščanstvom, kakor mu je najbrž prijalo, saj je mlajši brat postal celjski župan, in je na dogajanje gledal z meščanskega in celjskega vidika. Na Dunaju se je še seznanil s študenti iz višjih družbenih krogov v monarhiji in mnogi od njih so ne samo pozneje dobili, temveč že takrat pričakovali višje službe v Cerkvi. Zato je bil tudi njegov slog bolj meščanski, Slomšek pa je vedno ostal zdrav in ponosen sin slovenskega kmeta.

6. Sklep

Glede glavnega dejanja, premestitve škofijskega sedeža iz Št. Andraža v Maribor, je Slomšek zares edinstven in neprimerljiv. Podobno velja glede njegovega svetništva in zavzemanja za slovenski jezik na vseh ravneh narodovega in cerkvenega življenja. Kljub temu pa moramo priznati, da je Stepišnik kot lavantinski pastir spoštoval, varoval in razvijal Slomškovo lavantinsko dediščino in uresničil številne pobude svojega slavnega predhodnika.

Reference

- Dopisi.** 1863. *Novice gospodarske, obratnijske in narodske* 21, list 32 (12. 8.), 259.
- Imenitni praznik Lavantinske škofije.** 1888. *Slovenski gospodar* [Maribor]. 18. 1. 1888.
- Jeraj, Josip.** 1935. *Cerkvena zgodovina. Oris z domorodnega vidika.* Maribor: samozaložba.
- Kodrič, Similijana, in Natalija Palac, 1986.** *Šolske sestre svetega Frančiška Asiškega Kristusa kralja. Zgodovina, poslanstvo, življenje.* Redovništvo na Slovenskem. Ljubljana: Teološka fakulteta v Ljubljani, Inštitut za zgodovino Cerkev.
- Kosar, Franc.** 1863. Anton Martin Slomšek, knez in škof Lavantinski, prisednik apostolskega pristola sv. Očeta, meščan rimski. *Drobtinice* 17:133–235.
- . 1863 a. *Anton Martin Slomšek, Fürst-Bischof von Lavant.* Marburg [Maribor]: E. Janschitz.
- Kosmač, Angel.** 1991. Slomškova Bratovščina sv. Cirila in Metoda v svojem času in prostoru. V: *V edinosti. Ekumenski zbornik 1991*, 9–23. Ljubljana-Maribor.
- Kovačič, Franc.** 1928. *Zgodovina Lavantinske škofije: (1228–1928).* Maribor: Lavantinski kn. šk. ordinariat.
- . 1934; 1935. *Služabnik božji Anton Martin Slomšek.* 2 zv. Celje: Družba sv. Mohorja.
- Kramberger, Franc.** 1993. *Anton Martin Slomšek.* Maribor: Pokrajinski arhiv.
- Medved, Anton.** 1900. *Knezoškof lavantinski Anton Martin Slomšek.* Celovec: Družba sv. Mohorja.
- Piki, Mihael.** 1869. Moj dnevnik. *Drobtinice* 20:167.
- Richter, Jakob.** 1971. Jakob Maksimilijan Stepišnik. V: *Slovenski biografski leksikon*, zv. 11:470–480.
- Rozman, Jožef.** 1855. Katehetika ali poduk prvenec v sv. Jezusovi veri. *Drobtinice* 10:211–385.
- Slomšek, Anton Martin.** 1862. Vaje cerkvene zgovornosti. *Drobtinice* 16:3–46. V: Mihael Lendovšek, ur. *Antona Martina Slomškega pridige osnovane.* Maribor: Katol. tiskovno društvo.
- . 1869. Pridiga ob času vojske. *Drobtinice* 22:56–66.
- . 1840. Keršanska beseda per novi maši časti vrednega Stepišnik Jakoba. V: *Mnemosynon slavicum.* Glanforti.
- . 2000. *Krščanska beseda Antona Martina Slomška. Izbrane pridige. Ob 200-letnici rojstva.* Maribor. Slomškova založba.
- Stepišnik, Jakob.** 1849. Sveti Modest. *Drobtinice* 4:V–XIV.
- . 1862. Mertvaški govor, v stolnji cerkvi v Marburgu pred mertvaškim odrom o pokopu mil. škofa Antona Martina Slomškega. *Zgodnja danica* 15, list 29 (10.10.): 229–231.
- . 1869. Kerščanski zakon po nauku katoliške cerkve. *Drobtinice* 20:3–32.
- Škafar, Vinko.** 1991. Bratovščina sv. Cirila in Metoda v mariborski škofiji. V: *V edinosti. Ekumenski zbornik 1991.* Ljubljana, Maribor: Slovenski ekumenski svet.
- . 1991a. Lovro Vogrin in njegova *Pastirna.* V: *130 let visokega šolstva v Mariboru*, 147–169. Zbornik simpozija. Maribor-Celje: Mohorjeva družba Celje.
- Vogrin Lovro.** 1863. *Tisučletno obhajilo v čast sv. Cirilu in Metodu.* Maribor.
- Vostner, Otmar.** 1964. *Ob stoletnici frančiškanov v Mariboru.* Maribor: Frančiškanski samostan.